

Бондарук Д.В.,
студентка 4 курсу інституту економіки та менеджменту
Науковий керівник – Селіванова Н.М.,
канд. екон. наук, доцент
Національний університет «Одеська політехніка»
м. Одеса

ВІЙСЬКОВИЙ ЗБІР В УКРАЇНІ: СУЧАСНІ ТРАНСФОРМАЦІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ЦИФРОВОГО АДМІНІСТРУВАННЯ

В умовах тривалої повномасштабної агресії забезпечення стабільного фінансування сектору безпеки й оборони є стратегічним пріоритетом держави. Військовий збір, запроваджений у 2014 році як тимчасовий захід, за десять років еволюціонував у фундаментальний елемент податкової системи України. Його актуальність сьогодні зумовлена безпрецедентною трансформацією: від допоміжного солідарного платежу до потужного інструменту мобілізації внутрішніх ресурсів. Це підтверджується радикальним підвищенням ставки до 5% та суттєвим розширенням кола платників у 2025 році. Потреба у переосмисленні його правового статусу, фіскальної ефективності та методів адміністрування визначає критичну значущість дослідження.

На сучасному етапі військовий збір набув ознак постійного податку, хоча формально закріплений у «Перехідних положеннях» ПКУ [1]. Ключова суперечність полягає в тому, що попри назву «збір», ці кошти не мають цільової прив'язки та спрямовуються до загального фонду бюджету, функціонуючи як надбавка до ПДФО.

Світовий та вітчизняний досвід підтверджує надзвичайний характер подібних фіскальних інструментів. Прикладом є збір на ліквідацію наслідків аварії на ЧАЕС або запровадження спеціальних воєнних податків у країнах ЄС під час масштабних криз. Військовий збір 2014 року став «консенсусним» податком: суспільство погодилося на нього як на справедливий метод екстреної підтримки армії. Проте за одинадцять років він трансформувався у стале джерело доходів бюджету [2]. Динаміка його ефективності залежно від масштабів воєнних дій детально відображена у табл. 1.

Незважаючи на тривалий період існування, правовий статус військового збору залишається вразливим через низку системних недоліків у законодавчому регулюванні.

По-перше, існує інституційна невизначеність: військовий збір досі не включено до основного переліку податків ст. 9 ПКУ [1]. Його тривале регулювання «Перехідними положеннями» суперечить правилам законодавчої техніки, оскільки тимчасовий захід фактично став

безстроковим [4]. Це створює парадокс, за якого вагомий елемент бюджету функціонує поза основним тілом закону.

Таблиця 1 – Еволюція ролі військового збору у фінансуванні оборони України

Період	Характеристика етапу	Надходження (абсолютні цифри)	Частка у видатках на оборону	Ефективність (забезпечення днів оборони)
2015-2021 рр.	Етап стабільності: ВЗ як вагоме джерело підтримки армії в умовах локального конфлікту	9,2-28,6 млрд грн	17,69%-22,43%	Покриття потреб на 65-82 дні на рік
2022-2025 рр.	Повномасштабна агресія та реформування: від критичного падіння частки до мобілізації ресурсів через ставку 5%	33,7-163,6 млрд грн	1,82%-6,13%	Покриття потреб на ~7-22 дні на рік
2026 р. (прогноз)	Етап фіскальної стійкості: стабілізація надходжень за рахунок повної адаптації бізнесу до нових умов	~170+ млрд грн	6,5%-7%	Прогнозно 23-25 днів на рік

Джерело: сформовано та розраховано автором на основі [2, 3]

По-друге, бракує чіткої дефініції поняття «військовий збір» та однозначного трактування бази оподаткування [4]. Відсутність термінологічної єдності провокує правові ризики та ускладнює роботу контролюючих органів у частині тлумачення спірних операцій.

По-третє, порушується принцип стабільності, оскільки зміни ставок відбуваються поспішно, без дотримання часових регламентів пп. 4.1.9 ПКУ [1, 4]. Нехтування періодом адаптації підриває прогнозованість фіскальної політики та суттєво збільшує навантаження на бухгалтерські служби підприємств.

Ключовим бар'єром на шляху до ефективного адміністрування залишається відсутність прозорого зв'язку між сплаченим збором та конкретними оборонними програмами. У нинішніх умовах кошти акумулюються у загальному фонді бюджету, що призводить до їх «розмивання» та втрати цільового призначення [5]. Виходячи з аналізу пріоритетів безпекового сектору, стратегічними напрямками розподілу цих ресурсів мають стати:

- безпосереднє фінансування потреб Збройних Сил України (орієнтовно 55% від загального обсягу);
- забезпечення медичної та психологічної реабілітації ветеранів;
- технологічна модернізація об'єктів вітчизняного ВПК [5].

Для якісного оновлення системи адміністрування доцільно розглянути створення Спеціального оборонного фонду та запровадження інструментів

персоніфікованої звітності. Інтеграція таких даних в «Електронний кабінет платника» дозволить у режимі реального часу відстежувати цільове використання внесків. Такий підхід трансформує військовий збір із примусового платежу на інструмент участі у захисті держави, що зміцнить довіру суспільства до податкової політики та стимулюватиме вихід доходів із тіні.

Вбачається необхідним відійти від практики накопичення коштів у загальному бюджетному кошику на користь прозорих напрямів витрат. Візуалізація розподілу внесків на закупівлю техніки чи реабілітацію ветеранів безпосередньо в кабінеті платника стане підтвердженням ефективності податкової системи та важливості кожного внеску для безпеки країни.

Перспективи фіскального розвитку збору також пов'язані з діджиталізацією облікових процесів. Впровадження інструментів інтелектуального аналізу транзакцій дозволить автоматизувати контроль за повнотою нарахування збору, особливо після залучення до складу платників фізичних осіб-підприємців. Це закладе підґрунтя для трансформації збору в прозорий та технологічний елемент податкової системи, що відповідає сучасним стандартам державного фінансового контролю.

У підсумку варто зазначити, що військовий збір пройшов шлях від тимчасового реагування на кризу до одного з ключових джерел фінансової стійкості держави. Подальший фіскальний розвиток потребує не лише коригування ставок, а й системної цифровізації адміністрування. Через перехід до прозорого цільового використання та автоматизованого обліку військовий збір остаточно трансформується у справедливий інструмент взаємної відповідальності, що гарантуватиме довгострокову безпеку країни.

Список використаних джерел

1. Податковий кодекс України : Кодекс України від 02.12.2010 № 2755-VI : станом на 15 квіт. 2026 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17#Text> (дата звернення: 01.05.2026).

2. Фрадинський О., Коновальчук Д., Караван В. *Військовий збір: історичні витоки, особливості адміністрування та подальші вектори вдосконалення в Україні. Вісник Хмельницького національного університету. Економічні науки.* 2025. № 4(344). С. 419-424. DOI: <https://doi.org/10.31891/2307-5740-2025-344-4-58>.

3. Військовий збір 2025: внесок українців у фінансування захисту України. Офіційний сайт Міністерства фінансів України. URL: <https://mof.gov.ua/uk/news/-5535>.

4. Гресь Н. Л., Недоступ К. К. Спирні аспекти процедури справляння військового збору: *contra factum non datur argumentum*. *Інвестиції: практика та досвід*. 2025. № 15. С. 145-152. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6814.2025.15.145>.

5. Кудирко О., Копистиренська Я. Трансформація військового збору в Україні: аналіз фіскальної ефективності, напрямів використання та шляхи подолання системних недоліків. *Економіка та суспільство*. 2026. № 84. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2026-84-42>.

Браїлко А.Є.,
здобувачка вищої освіти,
Науковий керівник – **Канцедал Н.А.,**
канд. екон. наук, доцент,
завідувач кафедри обліку і оподаткування
Полтавський державний аграрний університет
м. Полтава

ОСОБЛИВОСТІ ОБЛІКУ СОНЯЧНИХ ПАНЕЛЕЙ

У сучасних умовах розвитку економіки та посилення енергетичних викликів особливої актуальності набуває використання альтернативних джерел енергії, зокрема сонячної. Зростання вартості традиційних енергоресурсів, необхідність забезпечення енергетичної незалежності підприємств та підвищення рівня екологічної безпеки стимулюють суб'єктів господарювання до впровадження власних джерел генерації електроенергії. Одним із найбільш ефективних напрямів є використання сонячних панелей, що дозволяє не лише забезпечувати власні потреби, але й реалізовувати надлишок електроенергії. У зв'язку з цим виникає необхідність належного відображення таких операцій у бухгалтерському обліку та визначення їх податкових наслідків, що обумовлює актуальність дослідження.

Метою є узагальнення особливостей бухгалтерського обліку та оподаткування операцій, пов'язаних із використанням сонячних панелей, виробництвом та реалізацією електроенергії.

Сонячні панелі у бухгалтерському обліку визнаються об'єктами основних засобів, оскільки використовуються протягом тривалого періоду та приносять економічні вигоди підприємству. Тому питання їх належного обліку завжди знаходять в полі наукових досліджень, у тому числі з питань оподаткування [1] та інвентаризації [2].

Первісна вартість таких активів формується з урахуванням витрат на придбання, транспортування, монтаж і введення в експлуатацію. У